

OM KRISEN KOMMER

SÅ PÅVERKAS SVENSKA FÖRETAG AV EN
INTERNATIONELL KONFLIKT

Business Sweden

OM KRISEN KOMMER

SÅ PÅVERKAS SVENSKA FÖRETAG AV EN INTERNATIONELL KONFLIKT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
SAMMANFATTNING	4
SCENARIO 1	
GRÅZONSKONFLIKT I SVERIGES NÄROMRÅDE	6
SCENARIO 2	
KALLT KRIG OCH SÖNDERFALL I MELLANÖSTERN	12
SCENARIO 3	
USA OCH KINA I STORMAKTSKONFLIKT	18
HANDLINGSUTRYMMET FÖR SVENSKA FÖRETAG.....	26

INLEDNING

TILLFÖRSIKT MED BEREDSKAP

Business Sweden möter en snabbt ökande efterfrågan på analyser av olika geopolitiska handelseförlopp och vilka konsekvenser dessa skulle få för svenska företag. Bakgrunden är den bland många av oss upplevda, stegrade osäkerheten om vart världen är på väg – och känslan av att en fortsatt positiv global utveckling nu hotas av den politiska scenförändringen i USA, ett sönderfallande EU och ett läge där regionala stormakter som Kina och Ryssland flyttar fram positionerna.

Utsikterna försvåras ytterligare av en möjlig, stundande nedmontering av det multilaterala frihandelssystemet till förmån för hård för ekonomisk nationalism, och en galopperande klimatförändring. Det kommer vissa uppmuntrande tecken från Europa. Men mycket tyder på att utvecklingen just nu går åt fel håll där risken ökar för regionala konflikter, vissa med allvarliga globala återverkningar.

Business Sweden har gett i uppdrag åt Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) att ta fram tre geopolitiska scenarier som vart och ett ska beskriva ett möjligt politiskt eller militärt händelseförlopp som tar sin utgångspunkt i en nationell eller regional konflikt. Respektive scenario är tänkt att infalla under våren 2018. Scenarierna är fristående från varandra och skrivna som om de vore bakgrundspapper, författade under juni 2018.

Rapportens analys är uppbyggd i tre steg. I ett första steg redovisar Business Sweden vart och ett av scenarierna och deras övergripande geopolitiska förutsättningar, med en beskrivning av den utlösande krisen och ett efterföljande händelseförlopp. I ett andra steg analyserar Business Sweden de ekonomiska effekterna av respektive scenario för den aktuella regionen och spridningseffekterna till övriga regioner. För att förenkla siffrsättningen av respektive scenario antas de ekonomiska effekterna slå igenom i omedelbar anslutning till krisen.

I ett tredje steg redovisar Business Sweden de tänkbara konsekvenserna för svenska företag i vart och ett av scenarierna. Konsekvensanalysen tar sin utgångspunkt i statistik över den regionala exponeringen för svensk export och utlandsförsäljning. För att förstå de svenska företagens handlingsutrymme i en internationell konflikt har Business Sweden också intervjuat företrädare från näringslivet med erfarenhet från global försäljning.

Jag är optimist om framtiden och delar den egenskapen med många svenska företagsledare. Men även en optimist vill vara förberedd om krisen kommer. Här hoppas jag att rapporten kan bidra med intressant och tankeväckande läsning.

Lena Sellgren
Chefekonom

LENA SELLGREN
Chefekonom
Business Sweden

SAMMANFATTNING

Business Sweden redovisar i denna rapport tre möjliga geopolitiska scenarier och analyserar deras ekonomiska följdverkningar samt konsekvenser för svenska företag.

Scenarierna är fristående från varandra och tänkta att utspela sig under 2018. För att förenkla analysen har Business Sweden antagit att de ekonomiska effekterna inträffar i direkt anslutning till scenarierna. Förändringen av bruttonationalprodukten (BNP) i respektive krisscenario redovisas därför i en prognos för 2018.

GRÅZONSKONFLIKT I SVERIGES NÄROMRÅDE

Scenariots utgångspunkt är Rysslands strävan att återta en traditionell stormaktsroll och expandera inflytandet i närområdet runt Östersjön och i angränsande länder. Rysslands beslutsamhet ställs i kontrast mot EU:s politiska oförmåga att svara på den ryska utmaningen. I bakgrunden finns också USA:s minskande intresse för insatser inom Nato att försvara Europa mot ryskt avancemang.

När ryska militärövningar övergår i en inmarsch i Vitryssland möter man inget väpnat motstånd. Men följden blir ökade spänningar mellan Europa och Ryssland och en militär upptrappning i Östersjöregionen.

De globala ekonomiska följderna av scenariot blir begränsade. Omvärldens förväntningar på Rysslands uppförande i närområdet är lågt ställda, mot bakgrund av hur landet tidigare agerat i Georgien och Ukraina. Ryssland drabbas

hårdast av konflikten, främst till följd av ett sjunkande oljepris och valutakursfall. Men även i Europa faller tillväxten med en procentenhet.

För svenska företag som är verksamma i Ryssland och i vissa länder i Central- och Östeuropa får scenariot påtagligt negativa konsekvenser. Företagen drar ned på den ryska verksamheten till följd av kraftigt minskad efterfrågan.

KALLT KRIG OCH SÖNDERFALL I MELLANÖSTERN

Scenariot bygger på att Mellanösterns tusenåriga historia av konflikter får ny näring i en konfrontation mellan shia och sunniinriktningarna av islam. En våg av jihadister från Islamiska statens kollapsande regim i delar av Syrien och Irak genomför terroråd i Nordafrika och på Medelhavet. Regionen blir allt mer instabil samtidigt som flyktingströmmarna till Europa fortsätter.

Spänningen stiger mellan scenariots huvudsakliga kontrahenter: det sunnimuslimska Saudiarabien och det shiastyrda Iran, vilka båda strävar efter politisk, ekonomisk och religiös dominans i regionen. Irans inflytande växer genom inbördeskrigets förlopp i Syrien och Jemen samt genom det shiitiska styret i Irak. Iranavtalet från januari 2016 har gjort att landet kan återuppta oljeexporten och bygga upp sin ekonomi. Dessa bakslag för Saudiarabien vänds i framgång när USA intar en successivt hårdare hållning mot Iran.

I scenariot utlöses krisen av ett regimskifte i Bahrain, en sunnimuslimsk östat i Persiska viken med 1 miljon invånare och shiitisk befolk-

ningsmajoritet. Detta sänder skälvtningar genom Saudiarabien och andra sunnimuslimska länder i regionen, som fruktar en ny "arabisk vår" med krav på demokratiska reformer och medborgerliga rättigheter.

Oroligheterna dämpas, men konflikten sprider sig genom Saudiarabiens stöd till självständighet för kurderna i Irak, vilket leder till en kraftig politisk reaktion från Turkiet.

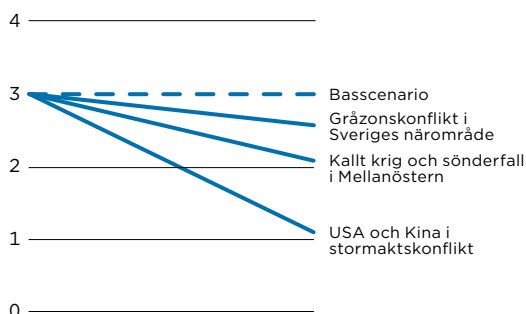
Även i detta scenario blir de negativa ekonomiska följderna främst begränsade till konfliktområdet: Mellanöstern och Nordafrika. Svenska företag tvingas dra ned på verksamheten i regionen till följd av det försämrade säkerhetsläget och en kollaps i efterfrågan.

USA OCH KINA I STORMAKTSKONFLIKT

Förutsättningen för scenariot är framväxten av en multipolär värld, där USA:s ekonomiska och militära dominans utmanas av regionala stormakter med ökade anspråk på inflytande. USA och Kina har länge tävlat om makten i Asien och stillahavsregionen genom ekonomisk och militär närvaro. När USA:s nya administration fransäger sig ledarrollen i den rådande världsordningen och hävdar en snävare definition av det nationella intresset öppnar detta för en mer expansiv roll för Kina i regionen och globalt. Oron ökar bland amerikanska allierade i Asien, som får hantera relationerna med Kina utan uttryckligt stöd från USA.

I scenariot inför USA höga strafftullar på kinesiska varor i juni 2018, efter en hård retorik om den ekonomiska skada som USA lider av bland annat kinesisk valutamanipulation. Samtidigt markerar USA sitt missnöje med allie-

GLOBAL BNP-FÖRÄNDRING 2018, %

rade länders närmande till Kina. Kina provoceras till att ramma en filippinsk fregatt i Sydkinesiska havet, nära de omtvistade Spratlyöarna, vilket får Japan att dra paralleller till kinesiska anspråk på ögruppen Diaoyu/Senkaku, som förvaltas av Japan. USA och Kina förstärker sin flottnärvaro i området. En amerikansk blockad av Spratlyöarna verkar övervägas som alternativ, vilket Kina skulle kunna tolka som en krigshandling. USA utsätts för en massiv cyberattack som slår ut viktig militär och civil verksamhet.

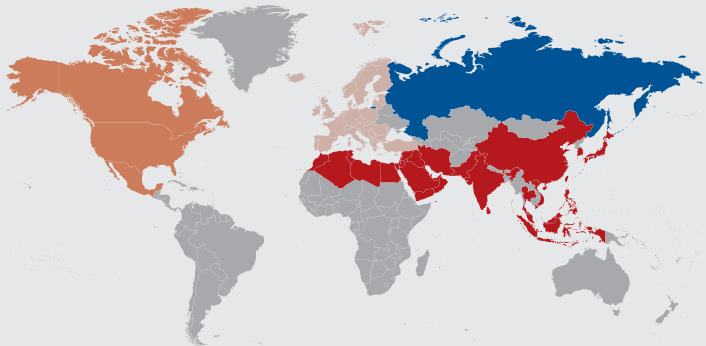
De ekonomiska följderna av scenariot blir omfattande och globala. Konsumenter och företag över hela världen chockas av utsikterna för en väpnad konflikt mellan USA och Kina. Oljepriset halveras till 27 USD per fat. USA:s strafftullar utlöser ett handelskrig med Kina. I båda ekonomierna faller tillväxten kraftigt samtidigt som de ekonomiska spridningseffekterna drabbar Europa och övriga Asien hårt. Europa får nolltillväxt. De svenska företagens verksamhet försvåras av upptrappad ekonomisk nationalism i Kina och USA. Globalt tvingas företagen hantera ett dramatiskt fall i efterfrågan.

BNP-FÖRÄNDRING 2018, %

REGION	BASSCENARIO	SCENARIO 1 Gråzonskonflikt i Sveriges närområde	SCENARIO 2 Kallt krig och sönderfall i Mellanöstern	SCENARIO 3 USA och Kina i stormaktskonflikt
VÄRLDEN	3,0	2,6	2,1	1,1
Sverige	2,2	1,7	2,4	0,1
Europa	1,7	0,7	1,9	-0,1
Mellanöstern	3,7	3,2	-23,5	1,8
Afrika	2,6	2,5	-3,2	1,9
Asien	4,4	4,2	4,2	2,1
Nordamerika	2,6	2,4	2,2	0,8
Sydamerika	2,3	2,1	2,0	0,8

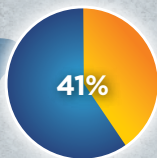
Gråzonskonflikt i Sveriges närområde

EKONOMISKA EFFEKTER

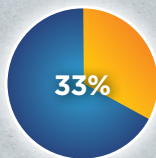

BNP-FÖRÄNDRING 2018, %
 ■ <-10 ■ -10 --3 ■ -3 --1 ■ -1-0 ■ 0-1 ■ 1-3 ■ >3 ■ Ingen prognos

Svensk varuexport
Närområdets andel

Svenska företags utlandsförsäljning
Närområdets andel

- 1 Ryska militärovningar i Vitryssland
- 2 Oenighet i Europa
- 3 Demonstrationer i Minsk
- 4 Ryska trupper i Vitryssland
- 5 Militär upptrappning i Östersjöregionen

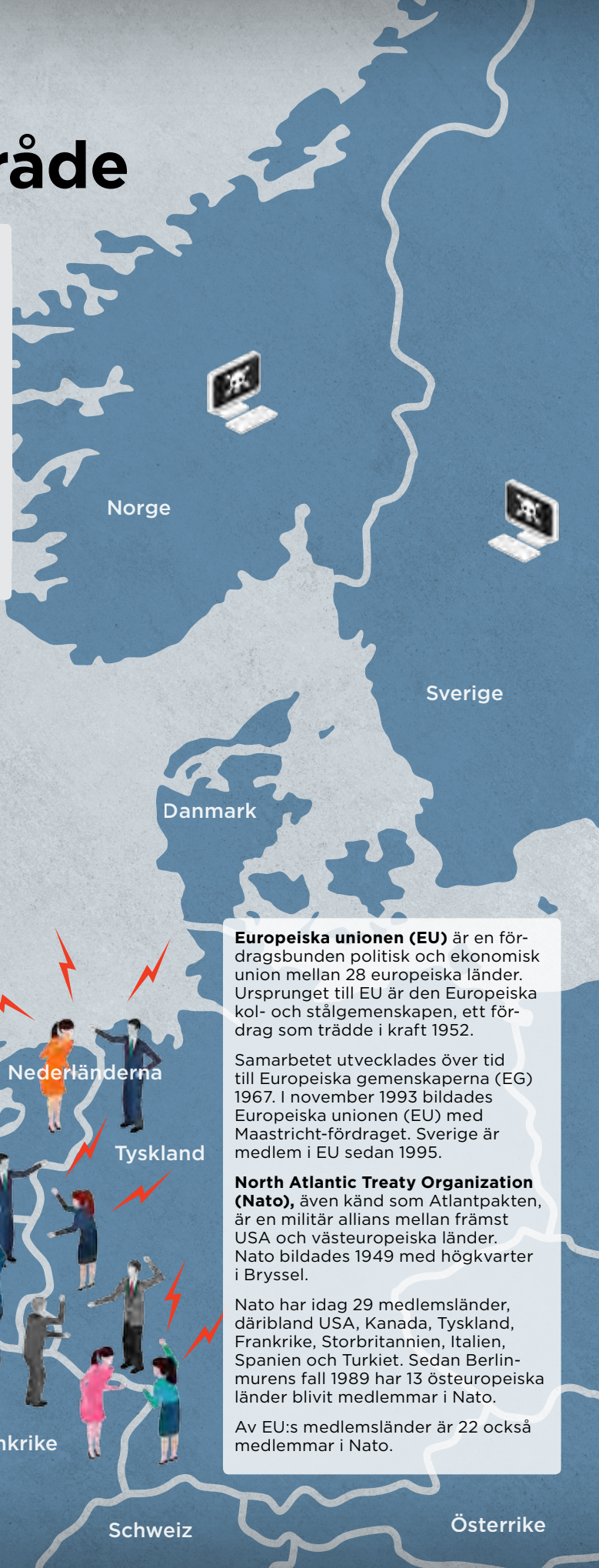
Europeiska unionen (EU) är en fördragsbunden politisk och ekonomisk union mellan 28 europeiska länder. Ursprunget till EU är den Europeiska kol- och stålgemenskapen, ett fördrag som trädde i kraft 1952.

Samarbetet utvecklades över tid till Europeiska gemenskaperna (EG) 1967. I november 1993 bildades Europeiska unionen (EU) med Maastricht-fördraget. Sverige är medlem i EU sedan 1995.

North Atlantic Treaty Organization (Nato), även känd som Atlantpaktens, är en militär allians mellan främst USA och västeuropeiska länder. Nato bildades 1949 med högkvarter i Bryssel.

Nato har idag 29 medlemsländer, däribland USA, Kanada, Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Italien, Spanien och Turkiet. Sedan Berlinmurens fall 1989 har 13 östeuropeiska länder blivit medlemmar i Nato.

Av EU:s medlemsländer är 22 också medlemmar i Nato.

Finland

Ryssland

Estland

Lettland

Litauen

Polen

Vitryssland

Ukraina

Tjeckien

Slovakien

Ungern

Rumänien

Vitryssland var en förbundsrepublik i förra Sovjetunionen och blev självständig republik efter unionens upplösning 1991.

Landet är knappt hälften så stort som Sverige och har 10 miljoner invånare. Största staden är huvudstaden Minsk med 2 miljoner invånare.

Vitrysslands BNP uppgick 2016 till 60 miljarder USD (Sverige: 560 miljarder USD).

Vitrysslands näringsliv domineras av statsägda företag. Ekonomin är nära knuten till Ryssland. Landets energiförsörjning är beroende av ryska olje- och gasleveranser.

Scenario 1

GRÅZONSKONFLIKT I SVERIGES NÄR- OMRÅDE

POLITISKT HÄNDELSEFÖRLOPP: STOCKHOLM, 1 JUNI 2018

Sedan flera år tillbaka försöker Ryssland hävda en traditionell stormaktsroll som går på tvärs med den samverkan och de multilaterala organisationer och avtal som säkerställt freden i Europa sedan det kalla krigets slut. Det beror bland annat på att den ryska regimen behöver yttre hot för att legitimera sitt grepp om makten. Georgienkriget samt annekteringen av Krim och kriget i Ukraina är resultat av detta behov.

Retoriken om intressesfärer är bara ett av flera sätt med vilket Ryssland försöker underminera EU och Nato. Under hösten 2017 väckte de ryska militärövningarna stort intresse eftersom de visade landets förmåga att snabbt kunna genomföra storskaliga operationer. Media ägnade den omfattande luftlandsättningen under stormliknande väderförhållanden på övningsfält i Vitryssland stor uppmärksamhet. Rysslands påstående att landets militärmakt består av en miljon man fick dessutom stort genomslag i väst under vintern, även om det sågs som en överdrift av experter.

Väst bjöd under vinterhalvåret på en kontrast till den ryska uppvisningen i militär förmåga. Visserligen hade Nato-länderna samlat sig till väl

genomförda övningar i Östeuropa som ett led i att återförsäkra de nyare medlemsländerna, men detta överskuggades av grälen i Bryssel. När förhandlingarna om Storbritanniens EU-utträde bröt samman i januari anklagade landet EU för att inte ta hänsyn till Europas samlade ekonomiska och säkerhetspolitiska behov. EU-kommissionen menade att Storbritanniens försvarspolitiska åtaganden inom ramen för Nato inte kunde kompensera för ett utträde ur EU.

I februari deklarerade Storbritannien att landet inte längre kommer fortsätta bekosta försvarsåtgärder i Östeuropa och att landet drar sig ur sina åtaganden i Natos nya spjutspetsstyrka, vilken landet ledde så sent som förra året. Frankrike har ställt sig bakom Storbritannien och meddelat att för dem liksom för britterna är kampen mot terrorism viktigare än ett försvar av länder som inte gör tillräckligt på egen hand. Detta spär på det stora bråket som bröt ut i februari inom alliansen om hur mycket varje land lägger på sitt försvar.

I det tal som USA:s president höll i början av mars, förment till stöd för Storbritannien, påstod han återigen att USA stod för tre fjärdedelar av alliansens budget. Natos europeiska medlemsländer har gått i svaromål och visat att varje

medlem betalar till Natos budget i förhållande till sin ekonomiska storlek. Att grälen i Bryssel skulle spela Ryssland i händerna var väntat men bedömare är ändå överraskade över vad Ryssland passat på att göra i Vitryssland under våren.

RYSSLAND UTVIDGAR SITT TERRITORIUM

Vitrysslands ekonomi har gått tillbaka flera år i följd och under vintern 2017–2018 förvärrades den ekonomiska situationen i landet ytterligare. Inflationen har fortsatt att urholka besparingar och löner för stora delar av befolkningen. I januari 2018 började staten driva in de inbetalningar som den 2017 krävt av flera grupper i samhället, och som redan då ledde till missnöje. Att den vitryska ekonomin försämrats har undergrävt presidentens samhällsmodell, där han i gengäld för en relativt generös välfärd erhöll politiskt stöd i de breda folklagren.

Protesterna mot den senaste åtstramningspolitiken i Minsk i början på mars i år var inte mer omfattande än under de gångna åren, men det råder fortfarande oklarheter om vad som sedan hände. Känt är att Ryssland, samtidigt som protesterna började, ville inleda nya förhandlingar om gasleveranserna till Vitryssland. Uppgifter gör gällande att Ryssland hotat med att höja gaspriset eller avbryta oljeleveranserna, vilka är helt avgörande för den vitryska industrin. Men olika källor gör gällande att en bakomliggande faktor till det ryska agerandet kan vara att Vitrysslands president sedan nyår övervägt ett förslag om att lämna den ryskledda Euroasiatiska ekonomiska unionen. Ifall Vitryssland skulle lämna unionen skulle Moskva tolka det som att väst vinner inflytande på bekostnad av Rysslands intressesfär.

Fastän demonstrationerna i Minsk började ebba ut i mars visade rysk media inslag som pekade på att protesterna var en så kallad färgrevolution, driven av västerländska intressen, och att Vitrysslands ledning var hotad. Rapporteringen kring händelseutvecklingen gynnade den sittande ryske presidenten som vann presidentvalet i mars redan i den första valomgången. Hans nuvarande presidentperiod sträcker sig från maj i år till 2024.

Under senare delen av mars trappades spänningen upp i Vitryssland. Den vitryske presiden-

ten försökte visa att han hade kontroll över situationen genom omfattande massarresteringar. Ryssland pekade på risken för att oron i Vitryssland skulle sprida sig till Ryssland som anledning till de omfattande gränskontroller, som infördes i mars och som påverkade både resor och handel mellan länderna. Dessutom drabbades Vitryssland i slutet av mars av tillfälliga avbrott i gastillförseln, vilket Moskva sade berodde på sabotage mot gasledningarna i Vitryssland. Under påskhelgen drabbades Minsk och flera större tätorter av elavbrott. Samtidigt gick företrädare för Kreml ut i internationell media och påstod att Vitrysslands president bett om stöd för att upprätthålla ordningen i landet. Därefter gick ryska styrkor in i landet under påsken utan att möta väpnat motstånd. Sedan i april står styrkorna i Minsk och på flera strategiska platser runt om i landet. Vitrysslands president kvarstår på sin post.

UPPRUSTNING OCH FALSKA NYHETER

I april kritiserade EU Rysslands inblandning i Vitryssland. Ryssland har emellertid påtalat att situationen helt skiljer sig från den i Ukraina och att insatsen handlar om att bistå ett grannland och indirekt att stötta den internationella ordningen i Europa. EU har inte kunnat samla sig till några ytterligare sanktioner mot Ryssland. En del EU-länder som exempelvis Italien påpekar att det var Vitrysslands president som själv bad om rysk assistans. Dessutom har inga ryska gasleveranser till EU-länder påverkats av händelserna i Vitryssland. Men Polen, Lettland och Litauen har överraskats av flyktingström-

men från Vitryssland, som pågått sedan i maj, och har bett om hjälp från övriga EU för att hantera situationen.

Både Nato och EU har framfört synpunkter om hur omfattande den ryska militära närvaron i Vitryssland är och frågat hur länge den kan tänkas pågå. Rykten gör till och med gällande att ryska förband med taktiska kärnvapen har stationerats i Vitryssland. Warszawa menar att det ryska agerandet handlar mindre om Vitryssland och mer om att Ryssland försöker upprätta ett militärstrategiskt överläge i Östeuropa. Moskva har tagit lätt på kritiken och tillbakavisat sådana påståenden genom att hänvisa till sin egen utsatthet på grund av den ryska exklaven Kaliningrads läge.

Som Ryssland tidigare påtalat har Östersjömarinen ansvar för säkerheten vid gasledningen Nord Stream. Ryssland framförde i maj till flera länder i Nordeuropa ett behov av att skydda sina energiledningar i Östersjön med hjälp av marin patrullering. Detta kan dock ytterligare komma att påverka handelstransporter genom Östersjön menar bedömare.

Sedan i maj har flera nyhetsbyråer framförrallt i Ryssland och Östeuropa rapporterat om att Nato utövar påtryckningar på Finland och Sverige om att länderna bör ansöka om medlemskap i alliansen. Nato har sedan dess flera gånger framfört att organisationen inte ägnat sig åt några påtryckningar och att det står länder fritt att ansöka om medlemskap. Men ryska media säger sig nu ha avslöjat att det framförallt är enskilda stora medlemsländer som vill tvinga Finland och Sverige in i alliansen. Kreml kräver nu att alliansen vare sig bör pressa länder till medlemskap eller fortsätta, vad Ryssland kallar, "västs omfattande upprustning". Företrädare för Nato menar att alliansens åtgärder i Europa bara handlar om en anpassning till det rådande militära läget. Alliansen menar även att det är nödvändigt att samverka med länder som Sverige, inte minst med tanke på att landets högteknologiska forskning kan visa sig viktig för framtidens krigföring.

Under de senaste månaderna innan sommaren har de baltiska länderna i flera fora framfört sin oro för att Ryssland på olika sätt försöker påverka länderna i Baltikum. Men Moskva

förnekar all inblandning i de cyberattacker som bland annat påverkat elnätet i Baltikum och mellan Sverige och Litauen. Även näringslivet i regionen har drabbats av cyberattacker. Förutom detta är det tydligt att upprustningen i Sveriges närområde fortsätter och att den militära närvaron i Östersjöområdet ökat till den grad att den fläckvis stör civilt flyg och sjötransporter.

EKONOMISKA FÖLJDER I REGIONEN OCH GLOBALT

Scenariot utspelar sig i anslutning till Sveriges närområde, som löst definierat innefattar Norge, Danmark, Finland, Baltikum, Polen och norra Tyskland. Den västra kanten av scenariots huvudaktör Ryssland tillhör närområdet, medan Vitryssland återfinns i närområdets utkanter, nära Centraleuropa. Oavsett om Sveriges närområde definieras land för land eller likställs med länderna runt Östersjön handlar det om en ekonomiskt diversifierad region. Polen och de baltiska länderna har genom snabb ekonomisk tillväxt de senaste decennierna minskat avståndet till de nordiska länderna och Tyskland. Ryssland har misslyckats med att bryta oljans dominans i ekonomin, som präglas av politisk styrning, ägarfamiljer och korruption. De senaste åren internationella sanktioner mot Ryssland och det fallande oljepriset har förvärrat tillståndet i en redan försvagad ekonomi.

Scenariot med en gräzonskonflikt i Sveriges närområde – i vilken ingår en förtäckt rysk annektering av Vitryssland – får genomslag i minskad tilltro bland världens konsumenter och företag till de globala ekonomiska utsikterna. Förtroendeminskningen uppgår till 10 procent av den som uppmättes vid finanskrisen 2008–2009, den största nedgången i det globala ekonomiska stämningsläget som registrerats i modern tid.

Den negativa inverkan på det globala ekonomiska stämningsläget blir alltså begränsad. Förväntningarna på Rysslands agerande är lågt ställda och få länder reagerar starkt på en rysk intervention i Vitryssland, som tidigare varit en del av Sovjetunionen och där Ryssland redan har militärbaser. Den vitryska ekonomin är också liten och endast svagt internationaliserad.

Rysslands maktspel leder ändå till oro och nedgångar på aktiemarknaderna världen över. Konsumenterna drar ned något på inköpen och näringslivet avvaktar med vissa större investeringar. Oljepriset faller till 45 USD per fat. I Europa minskar hushållens konsumtion, med större nedgångar i utsatta länder i Central- och Östeuropa. Flyktingströmmen från Vitryssland blir begränsad, men leder ändå till vissa påfrestningar i Polen och Baltikum. En bred europeisk militär upprustning inklusive ökade satsningar på cybersäkerhet påbörjas, men den får inga omedelbara ekonomiska effekter.

I Ryssland faller näringslivets investeringar med 30 procent. Det är framför allt de utländska företagen som fryser investeringarna och låter verksamheten gå på tomgång. Rubeln faller kraftigt i värde, vilket driver upp priset på importerade varor. Inflationen ökar snabbt och undergräver hushållens köpkraft. Centralbanken tvingas till en stor höjning av utlåningsräntan, vilket ytterligare stryper den ekonomiska aktiviteten. Minskade oljeintäkter gör att ryska staten får svårare att kompensera konsumenterna med sänkta skatter och pålagor. Staten tvingas också dra ned på investeringarna i oljeindustrin. Rysslands oljeproduktion minskar med 10 procent i volym till följd av störningar i produktionen och internationella transporter.

Den ryska ekonomin går snabbt in i en ny recession. I Europa mer än halveras tillväxten.

KONSEKVENSER FÖR SVENSKA FÖRETAG

Svenska företag inom försvar och cybersäkerhet kommer att möta en ökad efterfrågan i Europa. Annars är det främst i Ryssland och i vissa länder i Central- och Östeuropa som scenariot får konsekvenser för svenska företag, då ekonomiska spridningseffekter av konflikten till andra regioner blir begränsade. Flera svenska storföretag har produktionsenheter i Ryssland och är betydande investerare i landet. Ryssland används också som plattform för företagets export till Centralasien. Samtidigt svarar små och medelstora företag med upp till 250 anställda för hela 20 procent av svenska företags försäljning på den ryska marknaden.

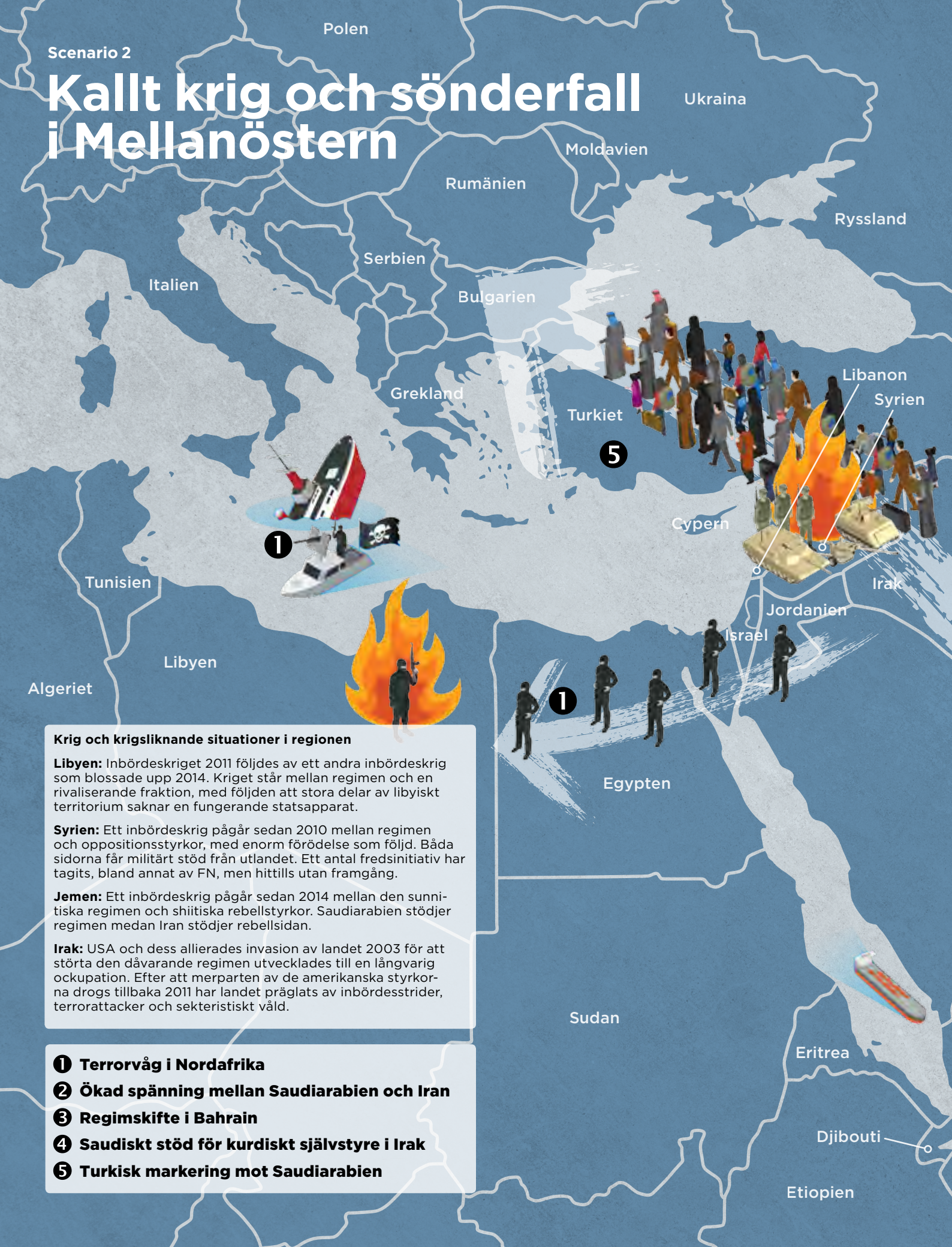
I scenariot skjuter de svenska företagen alla större investeringar i Ryssland på framtiden. Verksamheten fortsätter, men på en lägre nivå. Företagen gör kostnadsjusteringar som att krympa den geografiska närvaron, dra ned på stödfunktioner och avveckla affärsområden som inte tillhör kärnverksamheten. Viss utländsk personal tas hem och ersätts av lokal personal. Marginalerna minskar då företagen inte kan kompensera kursförlusterna på rubeln med pris-höjningar. Företagens finansiella uthållighet och tilltro till en vändning på marknaden blir avgörande för deras fortsatta närvaro i Ryssland.

Cyberattacker sprider desinformation, skapar osäkerhet och slår ut elektronisk infrastruktur.

Scenario 2

Kallt krig och sönderfall i Mellanöstern

Krig och krigsliknande situationer i regionen

Libyen: Inbördeskriget 2011 följdes av ett andra inbördeskrig som blossade upp 2014. Kriget står mellan regimen och en rivaliserande fraktion, med följden att stora delar av libyskt territorium saknar en fungerande statsapparat.

Syrien: Ett inbördeskrig pågår sedan 2010 mellan regimen och oppositionsstyrkor, med enorm förödelse som följd. Båda sidorna får militärt stöd från utlandet. Ett antal fredsinitiativ har tagits, bland annat av FN, men hittills utan framgång.

Jemen: Ett inbördeskrig pågår sedan 2014 mellan den sunniska regimen och shiitiska rebellstyrkor. Saudiarabien stödjer regimen medan Iran stödjer rebelsidan.

Irak: USA och dess allierades invasion av landet 2003 för att störta den dåvarande regimen utvecklades till en långvarig ockupation. Efter att merparten av de amerikanska styrkorna drogs tillbaka 2011 har landet präglats av inbördesstrider, terrorattacker och sekteristiskt våld.

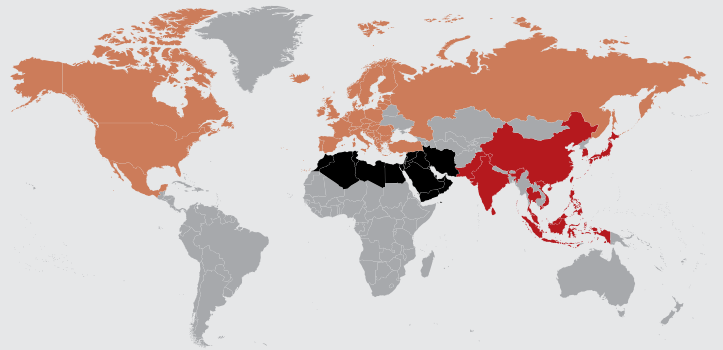
- ❶ Terrorvåg i Nordafrika
- ❷ Ökad spänning mellan Saudiarabien och Iran
- ❸ Regimskifte i Bahrain
- ❹ Saudiskt stöd för kurdiskt självstyre i Irak
- ❺ Turkisk markering mot Saudiarabien

Saudi Arabien och Irans relationer präglas av ländernas rivalitet om det politiska, ekonomiska och religiösa inflytandet i regionen. I botten ligger konflikten inom islam mellan inriktningarna shia och sunni.

Konungadömet Saudi Arabien bildades 1932 ur ett antal landområden på den arabiska halvön. Landet är en absolut monarki som styrs i enlighet med wahhabismen, en sunnimuslimsk inriktning av islam. Landet har 30 miljoner invånare, av vilka en knapp tredjedel är utländska medborgare. Huvudstaden är Riyadh. Saudi Arabien är en av världens största oljeproducenter.

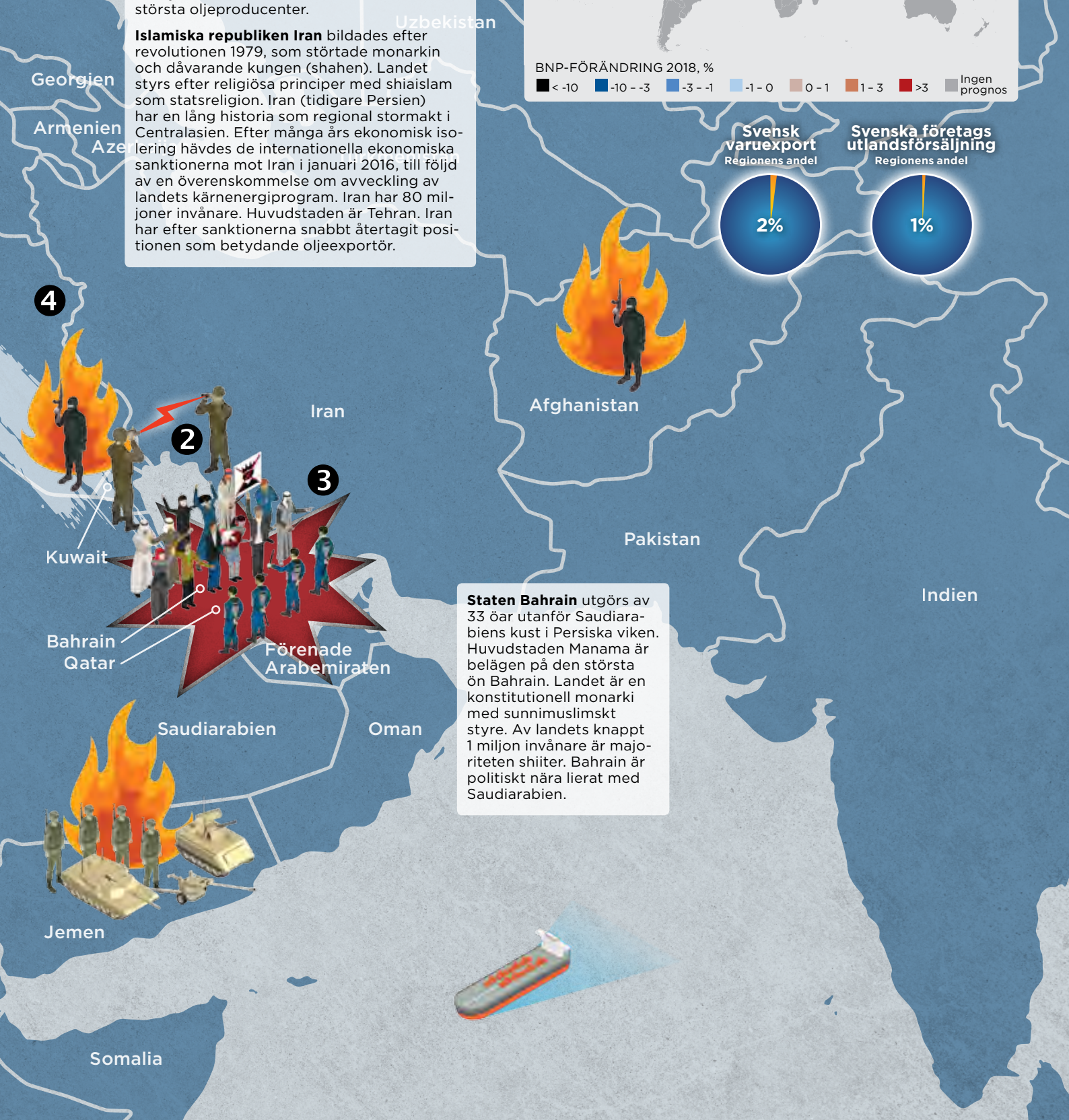
Islamiska republiken Iran bildades efter revolutionen 1979, som störtade monarkin och dåvarande kungen (shahen). Landet styrs efter religiösa principer med shiaislam som statsreligion. Iran (tidigare Persien) har en lång historia som regional stormakt i Centralasien. Efter många års ekonomisk isolering hävdades de internationella ekonomiska sanktionerna mot Iran i januari 2016, till följd av en överenskommelse om avveckling av landets kärnenergi-program. Iran har 80 miljoner invånare. Huvudstaden är Teheran. Iran har efter sanktionerna snabbt återtagit positionen som betydande oljeexportör.

EKONOMISKA EFFEKTER

BNP-FÖRÄNDRING 2018, %

< -10	-10 -- -3	-3 -- -1	-1 - 0	0 - 1	1 - 3	>3	Ingen prognos
-------	-----------	----------	--------	-------	-------	----	---------------

Staten Bahrain utgörs av 33 öar utanför Saudi Arabiens kust i Persiska viken. Huvudstaden Manama är belägen på den största ön Bahrain. Landet är en konstitutionell monarki med sunnimuslimskt styre. Av landets knappt 1 miljon invånare är majoriteten shiiter. Bahrain är politiskt nära lierat med Saudi Arabien.

Georgien
Armenien
Azerbajdjan

Uzbekistan

Iran

Afghanistan

Pakistan

Indien

Kuwait

Bahrain
Qatar

Förenade Arabemiraten

Saudi Arabien

Oman

Jemen

Somalia

Scenario 2

KALLT KRIG OCH SÖNDERFALL I MELLANÖSTERN

POLITISKT HÄNDELSEFÖRLOPP: BRYSEL, 1 JUNI 2018

Även om konfliktnivån i Syrien avtagit fortsätter andra delar av Mellanöstern och Nordafrika att genomgå dramatiska förändringar. I och med att Islamiska staten (IS) misslyckats med att etablera ett kalifat i Eufrat- och Tigris-området återvänder jihadister till sina hemländer. Detta utgör en stor påfrestning för flera länder i Nordafrika som känt till att jihadisterna är på väg tillbaka men saknat resurser för att hantera dem. Tunisien har upplevt en rad terroråd under vintern och i södra Libyen kan terrororganisationer få ett nytt fäste. Libyens situation försvåras av att en annan regering än den så kallade enhetsregeringen gör anspråk på makten.

Experter varnar för att om inte IS-anhängare omhändertas kommer de att utöva terror och pirateri i Medelhavet från baser i Nordafrika. Terrorådet mot ett turistfartyg i januari i år har dock inte hittills varit inledningen på en trend. Några länder, däribland Ryssland, har erbjudit sig att stödja de nordafrikanska ländernas nationella kustbevakning.

Flera bedömare menar att en andra arabisk vår kan komma att göra regionen mer instabil

och ge olika terrororganisationer ökade möjligheter att verka. Hittills fortsätter flyktingströmmen både från och genom regionen till Europa och den kan komma att öka. Men sedan början på 2018 har utmaningarna kring flyktingströmmen och riskerna för terrorism kommit i skuggan av försöken till en arabisk vår i Persiska viken.

SPÄNNINGEN ÖKAR MELLAN IRAN OCH SAUDIARABIEN

Redan i julas anklagade Iran Saudiarabien för att driva på den nya amerikanska administrationens ifrågasättande av Iranavtalet. Irans regionala politiska inflytande fortsätter visserligen att växa, men landet är i första hand intresserat av ekonomisk utveckling och framförallt den ökade handel som Iranavtalet öppnat upp för. Hoppet om ökad tillväxt påverkar även Irans inrikespolitik. Även om de konservativa släpper fram en reformvänlig president kommer de inte att acceptera reformer trots att det är vad det iranska folket önskar. Kampen mellan konservativa och reformvänliga krafter kommer därmed att fortsätta i landet.

Oavsett sanningshalten i de iranska beskyllningarna om att Saudiarabien påverkar USA:s

Iranpolitik är de två regionala stormakterna redan låsta i ett lokalt kallt krig. Den tidigare amerikanskledda interventionen i Irak ledde oavsiktligt till en ny ledning som står nära Iran. Emellertid har Saudiarabien åtminstone fram tills våren 2018 haft ett tydligt försteg framför Iran. Detta tack vare Saudiarabiens kombination av framförallt ekonomisk men även militär styrka tillsammans med ett regionalt inflytande via multilaterala organisationer som Gulfstaternas samarbetsråd (Gulf Cooperation Council, GCC) och oljekartellen OPEC. Dessutom har Saudiarabiens goda relationer till Egypten hittills bidragit till en skör men grundläggande stabilitet i regionen.

Under vintern trädde flera experter fram och varnade för att det i Saudiarabien finns samma slags förutsättningar som fanns i Nordafrika 2010 och som ledde fram till den arabiska våren: en stor andel unga, en hög arbetslöshet och ett genomslag för sociala medier. Sedan 2016 präglas landet även av krigströtthet, på grund av de utdragna militära insatserna i Jemen och de tidigare insatserna med flygvapnet i Syrien. Dessutom har Saudiarabiens relativt goda ekonomiska förhållanden påverkats av målsättningen att driva ned oljepriset, vilket skett med avsikten att minska Irans inkomster från dess oljeexport. Ett lägre oljepris ger dock även Saudiarabien mindre inkomster att fördela till sitt omfattande bidragssystem. Men det var inte i Saudiarabien utan i Bahrain som försöket till en ny arabisk vår fick genomslag.

KRISEN BÖRJAR I BAHRAIN

Den osäkra situation som uppstått i Persiska viken till följd av Bahrains abdikationskris i februari i år oroar Saudiarabien. Riyadh hävdar att iranska intriger fick den sunnitiska och till Saudiarabien närstående kungen att gå i exil. Det konstitutionella rådet som inrättats i Bahrain återspeglar att majoriteten av landets befolkning är shiiter. Detta har väckt farhågor i Riyadh om att landet kommer att liera sig med den främsta shiitiska staten, Iran. Saudiarabiens värsta scenario är en omringning där Bahrain, Jemen och Irak alla blir bundsförvanter till Iran. I mars, strax efter krisen i Bahrain, intensifierades de saudiska militära insatserna i Jemen i ett

försök att få full kontroll över det krigshärjade landet. Åtgärden speglar antagligen en rädsla för att Jemen annars ska bli en allierad till Iran.

Bahrain drogs nästan med redan av den förra arabiska våren. Många hade förväntat sig ett lika handfast ingripande i Bahrain från Saudiarabiens sida i år som skedde 2011 när Bahrains kung var nära att störtas. Den gången ledde Saudiarabien Gulfstaternas insats för att förhindra en överspridning av den arabiska våren från Nordafrika till Persiska viken. Amerikanska uppgifter gör gällande att Saudiarabien även denna gång var berett att gå in i Bahrain och återinstallera kungen. Men Qatar och Förenade Arabemiraten lär ha meddelat att de var för utmattade av insatsen i Jemen och andra engagemang i Mellanöstern för att mäktas med vare sig ett politiskt eller militärt stöd till en insats i Bahrain. Dessutom var den saudiska militären till stor del uppbunden av insatsen i Jemen.

Innan Saudiarabien hann genomföra en egen insats i Bahrain överraskades Saudiarabiens ledare av de folkliga protesterna som ägde rum i april i Riyadh. Inspirerade av civilsamhället i Bahrain protesterade tusentals mot att Saudiarabien förberedde en separat saudisk insats i Bahrain utan stöd av andra medlemsstater i GCC. De framförde även krav på reformer i Saudiarabien. När de saudiska shiiterna anslöt sig till demonstrationerna verkar det ha utlöst den maktkamp inom det saudiska kungahuset som fortfarande pågår.

Det har förekommit spridda folkliga protester i såväl Kuwait som Förenade Arabemiraten men dessa har inte lett till omfattande oroligheter. Det höga välståndet i dessa länder förhin-

drar sannolikt en större folklig resning. Även i Saudiarabien tog löften om bland annat fler arbetstillfällen och generösare bidrag udden av protesterna i Riyadh under våren. Men det är kostsamma löften. Många bedömare befarar att nya protester kommer att blossa upp i Saudiarabien. En del experter menar att Saudiarabien hittills gått varsamt fram av rädsla för att protesterna skall sprida sig till pilgrimsålet Mecka, eftersom oroligheter där skulle underminera legitimiteten för landets ledning.

MAKTSPEL AV TURKIET OCH EGYPTEN

Sedan i maj stödjer Saudiarabien det nya initiativet till självständighet för kurderna i Irak som lanserades i april. Riyadhs syfte är att underminera Irans inflytande i regionen, men även att avleda omvärldens uppmärksamhet från händelseutvecklingen i Gulfstaterna. Redan i april när ledningen för det irakiska Kurdistan förklarade sig berett att anordna en folkomröstning under 2019 om formell självständighet sågs det på flera håll som ett utspel som Saudiarabien uppmuntrat.

Det är fortfarande osäkert om en folkomröstning kan komma till stånd. En självständighetsförklaring vore ett bakslag för den till Iran närstående regeringen i Bagdad. Det saudiska stödet för ett Kurdistan är emellertid ett tveeggat svärd för Saudiarabien.

Turkiet står visserligen långt ifrån regeringen i Bagdad men kan lätt uppfatta ett självständigt Kurdistan som ett hot. Om Ankara inte finner någon annan utväg kan Turkiet acceptera ett självständigt irakiskt Kurdistan, så länge det avyttrar sin olja till Turkiet. Relationerna mellan Saudiarabien och Turkiet är emellertid redan ansträngda på grund av ländernas skilda syn på det muslimska brödrskapet.

Saudiarabien står nära Egypten vars regim slagit ned brödrskapet. Likväl lär ledningen i Egypten vara irriterad över hur varsamt Saudiarabien gått fram såväl inrikespolitiskt som i Bahrain. Egypten är i likhet med andra länder rädd för en spridning av en ny arabisk vår till Nordafrika och andra delar av regionen.

Uppgifter som framkommit strax innan sommaren gör gällande att Turkiet uttalat förtäckta hot om att på olika sätt försvåra för

Saudiarabiens regionala inflytande, till exempel genom att bidra till ett högre oljepris, vilket skulle gynna Iran. Turkiet lär även ha försökt närma sig Israel som ett sätt att balansera det saudiska stödet till kurderna. Turkiet ligger för övrigt strategiskt beläget mellan en stor del av världens olje- och gasreserver och en av de viktigaste kunderna i världen – Europa. Turkiet har varnat Europa för att gå Saudiarabiens ärenden och stödja kurdiska självständighetssträvanden med hänvisning till att det skulle kunna försvåra samarbetet kring flyktingsituationen i regionen.

Saudiarabien är inte isolerat, men landet kan komma att bli mer beroende av USA än vad landets ledning räknat med. USA måste samtidigt gå en balansgång mellan å ena sidan Saudiarabien och å andra sidan länder som Qatar och Bahrain som hyser amerikanska baser. I likhet med Riyadh vill inte Washington se något ökat iranskt inflytande på den arabiska halvön. USA har stått som garant för flödet av olja från Persiska viken till världsmarknaden. USA:s eget behov av olja från viken är emellertid begränsat men landet har flera intressen att bevaka i Mellanöstern. Bland annat vill USA förhindra att någon annan stormakt – som Kina eller Ryssland – får ett avgörande inflytande i regionen. Likväl var det ett bakslag för västs inflytande i Persiska viken att Bahrains konstitutionella råd i april ställde in planerna på att finansiera och upplåta en ny flottbas i landet till Storbritannien. Vilken annan säkerhetspolitisk inriktning som Storbritannien ska ersätta sin gulfstrategi med är ytterst oklart.

Omvärlden befarar att oljeflödet genom Persiska viken kan komma att påverkas av den ökade spänningen mellan Iran och Saudiarabien. Men även Iran behöver fortsätta med sin oljeexport. Det finns dock ytterligare skäl till oro över säkerheten i handelsvägarna i regionen. Kriget i Jemen har gått in i ett skede där stridigheterna antas kunna spilla över på farvattnen i och kring Adenviken och påverka alla slags transporter genom Suezkanalen. Det finns också en risk för terrorattentat mot transporter genom Bosporen.

EKONOMISKA FÖLJDER I REGIONEN OCH GLOBALT

Omvärlden har i stor utsträckning anammat synen att Mellanöstern är en instabil region med ett antal mer eller mindre permanenta krishärder. Affärer i Mellanöstern betraktas genomgående som förenade med risk. Mellanösterns potential att vid uppflammande konflikter skaka om världsekonomin har minskat i takt med att oljeberoendet och oljekartellen OPEC:s inflytande har minskat. Regionens länder är små och har ingen större ekonomisk vikt. Undantagen är Saudiarabien, som är en stor oljeproducent och den ledande gulfstaten, Förenade Arabemiraten, som utvecklats till ett intressant logistik- och finansiellt centrum och turistdestination, samt Egypten, som är Nordafrikas största ekonomi. Iran har stor ekonomisk potential, men landets näringsliv är eftersatt efter en lång tid av internationella sanktioner.

Decennier av konflikter har alltså bidragit till att ekonomiska reaktioner i omvärlden på nya kriser i Mellanöstern är dämpade, men scenariot med ett eskalerande sönderfall i regionen är så pass allvarligt att det får genomslag i minskad tilltro bland världens konsumenter och företag till de globala ekonomiska utsikterna. Risken för ökad terrorism, störningar i oljeleveranserna och en internationell väpnad konflikt i kölvattnet av ökade spänningar mellan Saudiarabien och Iran ligger till grund för den globala oron. Till detta kan läggas den särskilda oron i Europa för nya flyktingströmmar från regionen. I scenariot är förtroendeminskningen bland konsumenter och företag 20 procent av den som uppmättes vid finanskrisen.

Översatt i ekonomiska termer leder det försämrade stämningläget till en nedgång på aktiemarknaderna världen över. Minskad global efterfrågan sätter press på oljepriset, men störningar i produktionen och leveranserna från regionen mildrar nedgången till 45 USD per fat.

Effekterna på BNP blir begränsade i länder utanför Mellanöstern. Flera europeiska länder ökar de offentliga utgifterna för att hantera flyktingsituationen. Ryssland missgynnas av det lägre oljepriset. I Nordamerika och Asien minskar tillväxttakten något.

I Mellanöstern och Nordafrika får sönderfallet däremot stora ekonomiska konsekvenser. Kriget i Syrien och Jemen samt den krigsliknande situationen i Libyen och Irak spiller över i flyktingströmmar och ger ekonomiska störningar i grannländerna. Det förvärrade säkerhetsläget och bortfallet av turistintäkter drar ned hela regionen i en negativ spiral. Handeln mellan länderna bromsar in. Näringslivets investeringar upphör helt. Utländska företag håller verksamheten på ett minimum eller lämnar regionen. Den privata konsumtionen minskar kraftigt och blir beroende av byteshandel, smuggling och svarta marknader. Även de oljeproducerande länderna i regionen saknar resurser att stabilisera ekonomin med ökade offentliga utgifter. BNP faller med nära 25 procent i regionen. De krigshärjade länderna drabbas betydligt hårdare.

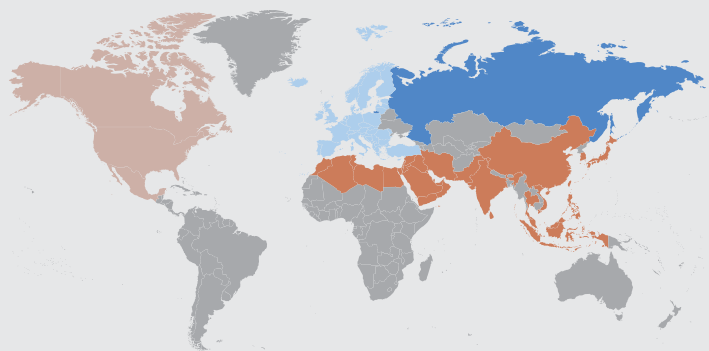
KONSEKVENSER FÖR SVENSKA FÖRETAG

Svenska företag i regionen är oftast helt inriktade mot försäljning och använder lokala distributörer och partners för att minska affärsrisken. Trots att svenska företag har varit på plats länge lämnar de därför ett relativt litet avtryck i Mellanösterns ekonomier.

I scenariot drar de svenska företagen ned på verksamheten i regionen efter hand som konflikten förvärras. Det försämrade säkerhetsläget medför att utländsk personal tas hem. Verksamheten drivs vidare av den lokala personalen med fjärrstyrning från dotterbolag i Europa eller från huvudkontoret. Storföretagen håller verksamheten på en miniminivå och väntar ut konflikten, samtidigt som de lägger ned mycket arbete på att upprätthålla goda relationer med sina distributörer, partners och kunder. Vissa affärsupplägg justeras och anpassas till det lokala marknadsläget i dialog med kunden. För medelstora företag får konflikten kännbara finansiella återverkningar. Småföretagen – som svarar för 7 procent av de svenska företagens försäljning i Mellanöstern – har inte uthålligheten att bli kvar utan tvingas lämna regionen.

USA och Kina i stormaktskonflikt

EKONOMISKA EFFEKTER

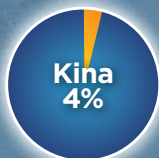

BNP-FÖRÄNDRING 2018, %

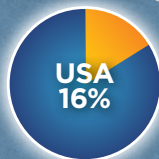
■ <-10 ■ -10 - -3 ■ -3 - -1 ■ -1-0 ■ 0-1 ■ 1-3 ■ >3 ■ Ingen prognos

Svensk varuexport
Landets andel

Svenska företags utlandsförsäljning
Landets andel

Indien

Handelsutbytet mellan USA och Kina uppgick 2016 till närmare 600 miljarder USD. USA är Kinas viktigaste exportmarknad. Kina är USA:s tredje viktigaste exportmarknad efter Kanada och Mexiko.

USA:s import av kinesiska varor uppgick till 460 miljarder USD, vilket motsvarar 21 procent av den totala importen. USA:s export av varor till Kina uppgick till 115 miljarder USD, vilket motsvarar 8 procent av den totala exporten.

Av Kinas varuexport går 18 procent till USA. Amerikanska varor svarar för 10 procent av Kinas import.

Amerikanska företag är stora investerare i Kina. Kinesiska företag har investerat i USA men i begränsad omfattning. Flera affärer har stoppats av amerikanska myndigheter med hänvisning till den nationella säkerheten.

Sri Lanka

Myanmar

Vietnam

Laos

Thailand

Kambodja

Malaysia

Singapore

- ❶ Kina ökar inflytandet i regionen
- ❷ USA inför strafftullar mot Kina
- ❸ Incident vid Spratlyöarna
- ❹ Marin upptrappning i Sydkinesiska havet
- ❺ Cyberattacker mot USA

Kina

Nord-korea

Syd-korea

Japan

Östkinesiska havet

USA har en omfattande militär närvaro i Asien och stillahavsregionen (Asia-Pacific), med större baser på Hawaii och Guam samt utanför eget territorium i Japan och Sydkorea. Amerikanska sjunde flottan är stationerad på flottbaserna Yokosuka och Sasebo i Japan. Amerikanska marinkåren har sin bas för insatser i regionen på den japanska ön Okinawa.

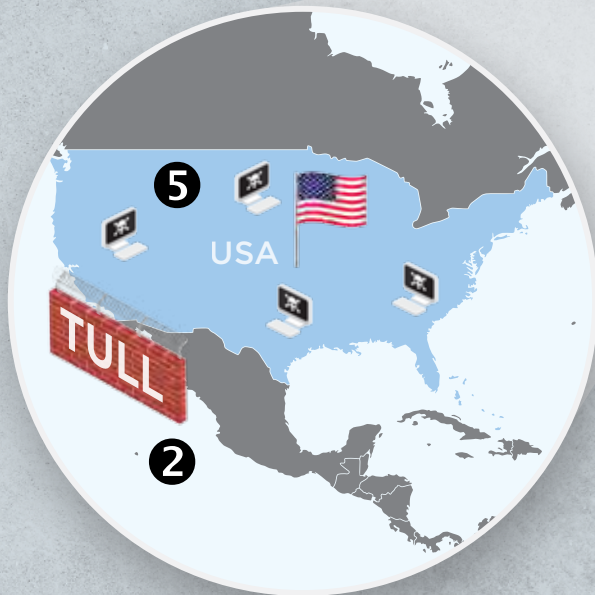
Amerikanska styrkor i regionen använder även baser i Australien, Filippinerna, Singapore och på ön Diego Garcia, som är brittiskt territorium.

Taiwan

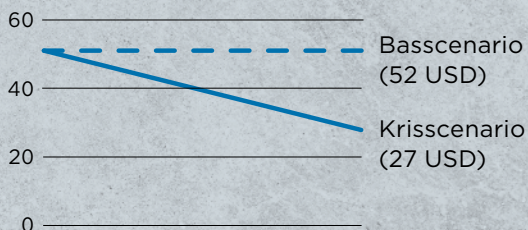
Sydkinesiska havet

Filippinerna

Indonesien

**VÄRLDSMARKNADSPRIS
PÅ RÅOLJA, USD PER FAT**

Scenario 3

USA OCH KINA I STORMAKTS- KONFLIKT

POLITISKT HÄNDELSEFÖRLOPP: WASHINGTON, 1 JUNI 2018

Fram till det amerikanska presidentvalet 2016 var världsordningen som upprättades efter det andra världskriget och som leddes av USA mycket viktig för Washington. Den kännetecknas av institutioner som Nato, Världsbanken och internationella valutafonden (IMF). Amerikanska beslutsfattare var väl medvetna om att USA:s ”mjuka makt” är nära knuten till landets ledande ställning och då framförallt dess finansiella och ekonomiska betydelse. Men den nya amerikanska administrationen har en snäv tolkning av det nationella intresset.

Både Kina och USA präglas av starka nationalistiska strömningar som riskerar att förstärka motsättningarna under deras kamp om inflytande i Asien. Kort efter att Xi Jinping övertog posten som kommunistpartiets generalsekreterare 2012 lanserade han den ”kinesiska drömmen”, som är en av hans främsta retoriska initiativ. Personkulten kring Xi förstärker dessutom Kinas alltmer auktoritära riktning.

Kina hävdar sina intressen i Asien och stillahavsregionen med både försvarspolitiska och ekonomiska åtgärder. Bland annat har Kina lanserat en ny regional investeringsbank (Asian

Infrastructure Investment Bank, AIIB), som konkurrerar med organisationer som IMF, där USA har stort inflytande. Samtidigt försöker Kina även att öka sitt inflytande i väletablerade multilaterala fora. Kina har också lyckats knyta Ryssland närmare till sig. Alla ansträngningar utgör steg på vägen mot att nå en militär och ekonomisk nivå som motsvarar USA:s. Stegen anses nödvändiga för att Kina ska kunna fullfölja den kinesiska drömmen om att landet återigen ska bli ”mittens rike” i världen – eller åtminstone i sitt närområde. USA:s inflytande i Asien kan stå i vägen även för en begränsad kinesisk ambition. Kina har dessutom bråttom. Kinas ledning vill att landets BNP ska fördubblas mellan 2010 och 2020 inför 100-årsjubileet av kommunistpartiets grundande, 2021.

Kinas intresse av att framstå som en frihandelsförespråkare underströks vid kommunistpartiets kongress i november 2017. Då tog Xi Jinping återigen retoriskt avstånd från de protektionistiska strömningar som Kina anser att USA bär ansvar för. Experter påtalar dock att det krävs betydande politiska och ekonomiska reformer innan den kinesiska marknaden kan jämföras med andra marknader i väst vad gäller graden av öppenhet.

HANDELSKRIGET INLEDS

Det var inte förrän i januari i år som president Trump fullföljde sitt vallöfte om att brännmärka Kina som en valutamanipulator. Den nya amerikanska administrationen har varit frustrerad över bristen på framsteg i de mellanstatliga överläggningarna under 2017 och har redan tidigare hävdat att Kina "drar nytta av sin bästa kund". Ekonomer tvistar om huruvida Kina verkligen fortfarande kan anses skaffa sig exportfördelar med en konstgjort lågt värderad valuta. Sannolikt var administrationens avsikt med kritiken av Kina att avleda allmänhetens uppmärksamhet från USA:s vikande tillväxtsiffror och ingjuta mod i republikanerna inför höstens kongressval. Utfallet i valet väntas bli en viktig indikation på stödet för Trumps presidentskap och kan påverka förutsättningarna för administrationen att få igenom mer av sin politik.

Kina har sedan Trumps tillträde framgångsrikt närmat sig flera av USA:s allierade. Med sina olika allianssystem runt om i världen har USA haft en viktig fördel framför Kina som saknar formella allianser. I exempelvis Asien omfattar USA:s allianser Japan, Sydkorea, Filippinerna och Thailand samt ett säkerhetspolitiskt arrangemang med Taiwan. Men till skillnad från Nato i Europa utgör de bilaterala allianserna inte ett kollektivt försvar. Bedömare menar att flera av USA:s allierade i regionen ofta har upplevt att deras förväntningar på USA inte har uppfyllts. Under vintern har Kina och Sydkorea återställt sina goda relationer, efter att den nya regeringen i Seoul valt att bemöta Pekings oro kring sydkoreanska försvarssamarbeten med USA.

När Kina och Sydkorea, under Xi Jinpings besök i Seoul i februari i år, aviserade sina nya ekonomiska samverkansplaner, bland annat genom ett fördjupat bilateralt frihandelsavtal, reagerade USA kraftigt. Presidenten pekade på samarbetet som ett klassiskt exempel på hur allierade utnyttjar USA genom att låta amerikaner betala för deras säkerhet samtidigt som de driver en handelspolitik som missgynnar USA. Men USA:s försvarsminister gick snabbt ut och återförsäkrade Sydkorea och andra allierade i regionen om att USA inte skulle dra tillbaka några styrkor från regionen. Vid samma tidpunkt gjorde rykten gällande att utrikesmi-

nistern under sena överläggningar i Vita huset övertalat president Trump att avstå från att återigen ifrågasätta den så kallade "ett-Kina" politiken, om att Taiwan är en del av Kina. 2016, när Trump senast gjorde just det hade han ännu inte tillträtt som president. Likväl markerade Kina den gången sitt missnöje genom att skicka sitt enda hangarfartyg på övningar i Sydkinesiska havet, efter att ha seglat nära Taiwan.

KONFLIKTEN TRAPPAS UPP

Det kom som en chock när president Trump i Florida under inledningen av republikanernas valkampanj strax före påsk meddelade att USA från och med i juni ska införa en 45-procentig tull på alla varor från Kina. En sådan åtgärd skulle bryta mot regelverket i världshandelsorganisationen WTO och kunna leda till handelskrig. Men Trump-administrationen hävdar att WTO blivit ett verktyg för Kina att bedriva processer mot USA. I sitt tal hävdade Trump att USA hade minst lika höga tullar på 1880-talet när landets tillväxt var den högsta i världen. Dessutom återkom den amerikanska utrikesministern samma vecka till sin gamla idé om en blockad av de ögrupper i Sydkinesiska havet som Kina byggt ut artificiellt och där landet anlagt flygfält.

Sedan i maj har företrädare för Trump-administrationen försvarat USA:s nya protektionism mot kritiker som menar att politiken går stick i stäv med internationella handelsavtal och att USA undergräver sin egen världsordning. Vita huset menar att en amerikanskledd världsordning inte är ett prioriterat amerikanskt nationellt intresse: USA är "ett land som alla andra". Vissa

bedömare menar att presidentens syn på internationella förhandlingar som ett nollsummespel faktiskt speglar hur flera andra regionala stormakter ser på världen.

Mot bakgrund av den ökade spänningen i regionen i slutet på våren har flera länder visat sig redo att tydligt ta ställning för sina egna säkerhetspolitiska intressen utan hänsyn till hur detta påverkar regionen som helhet. Detta har varit till nackdel för den regionala stabiliteten, som förutsätter ökad samverkan. Samtidigt vill inte Kina låta sig näpsas av Trumps Florida-tal. För att rädda sitt anseende, framförallt inför den inhemska opinionen, valde Kinas ledning därför att konfrontera Filippinerna. Kina har sedan tidigare uppfattat landet som USA:s minst viktiga allierade i regionen och att faran för en vidare upptrappning var begränsad.

För två veckor sedan påbörjade en filippinsk fregatt vad som skulle visa sig vara dess sista seglats – en ”inspektionsrunda” i Syd kinesiska havet. Efter en vecka rammades fregatten av ett fartyg ur den kinesiska flottan när de befann sig på kollisionskurs nära Spratlyöarna. Efter incidenten har Filippinerna påtalat ett behov av amerikansk militär närvaro i regionen och hävdat att USA:s trovärdighet som allierad står på spel.

Dagarna efter att fregatten skadades försökte Trump-administrationen mana till lugn. Men Kina använde incidenten som en ursäkt för att skicka fler fartyg till området för att ”försvara kinesiska arbetare på öarna”. Detta har lett till intensiva diskussioner mellan Tokyo och Manila. I och med de kinesiska anspråken på ögruppen Diaoyu/Senkaku i Östkinesiska havet anser Japan att det står på tur ifall Kina skulle lyckas betvinga Filippinerna. I förrgår meddelade Pentagon att USA skickar en hangarfartygsgrupp till Syd kinesiska havet för att ”värna flödessäkerheten i Stillahavsregionen”. Men det är tveksamt om detta gjuter olja på vågorna. Läckor i Peking gör gällande att landets ledning övervägt att peka på den ökade amerikanska flott närvaron som ett försök från Trump-administrationen att få till stånd den blockad som utrikesministern fört på tal när han tillträdde. Detta skulle Peking kunna tolka som en krigshandling.

Som av en händelse påbörjades sent i förrgår ett massivt cyberangrepp på USA som drab-

bat både militär och civil amerikansk verksamhet. Det amerikanska flygvapnet har utsatts för virusangrepp och elförsörjningen försvann till Fort Meade i Maryland där USA:s cyberkommando är stationerat. Källor inom amerikanska UD gör gällande att administrationen febrilt arbetar med att ta fram bevis för att angreppen härrör från Kina. Kina förnekar all inblandning men har påtalat att ”USA inte lider någon brist på fiender” som kan ha utfört cyberattackerna. Vad som är uppenbart är att IT-nätverk runt om i världen fungerat dåligt under hela veckan och att den amerikanska centralbankens serversystem har kraschat.

Igår föreslog Peking att den regionala ekonomiska organisationen för Sydostasien, ASEAN, ska hålla överläggningar med Kina, USA och andra parter för att ”komma till rätta med motsättningarna i regionen och mellan stormakterna”. Förslaget ses som ett försök från Kinas sida att tillskansa sig goodwill genom att visa sig mer ansvarstagande än USA och på så sätt flytta fram Kinas positioner. Avsikten är att förhandlingarna ska påbörjas nästa vecka.

EKONOMISKA FÖLJDER I REGIONEN OCH GLOBALT

Den omedelbara ekonomiska effekten av en öppen konflikt mellan de två stormakterna USA och Kina är främst psykologisk: konsumenter och företag inser att konflikten kan eskalera och få oöverblickbara globala konsekvenser. I bakgrunden finns fruktan för en väpnad konflikt, i värsta fall med kärnvapen, som har potential att ödelägga stora delar av världen.

Scenariots konflikt är – där beskrivningen av händelseförloppet avslutas – fortfarande begränsad i omfattning och under kontrahenternas kontroll, men den resulterar i en dramatiskt stegrad osäkerhet om utsikterna för världsekonomin. Det globala tappet i tillförsikt bland konsumenter och i näringslivet uppgår till två tredjedelar av nedgången som uppmättes under finanskrisen. Det försämrade stämningssläget leder till stora kursfall på världens aktiebörser, men också till andra betydande störningar på finansmarknaderna. Banker och andra finansiella aktörer drar ned på utlåningen, prioriterar

de viktigaste kunderna och minskar den internationella exponeringen. Bland hushåll världen över stiger nervositeten inför framtiden. Konsumtionen faller och sparandet ökar, vilket dämpar den ekonomiska tillväxten.

Oljepriset halveras till 27 USD per fat. USA inför ett exportförbud för amerikansk olja. Kanada förbinder sig att sälja all olja som inte används för inhemsk konsumtion till USA till världsmarknadspris.

USA:s strafftullar på 45 procent för importvaror från Kina får ett snabbt genomslag i prishöjningar på konsumentelektronik, kläder och skor samt vitvaror, vilket främst slår mot hushåll med låga inkomster. Efterfrågan på kinesiska varor faller och importen från Kina minskar, samtidigt som importen av likartade varor från andra länder får ett uppsving.

Fusk med ursprungsmärkning och användning av transitländer för kinesiska varor ökar i omfattning. Hanteringen av importerat gods vid amerikanska tullstationer blir präglad av utdragna förfaranden, förvirring och godtycklighet. För amerikanska, europeiska och japanska företag med produktion i Kina – vilka svarar för hälften av den kinesiska varuexporten – resulterar strafftullarna i ett markant försäljningstapp på den amerikanska marknaden. USA skärper exportkontrollen för högteknologisk export till Kina. Amerikanska regeringens Committee on Foreign Investment in the United States (CFIUS) får ett breddat mandat att stoppa kinesiska förvärv och investeringar i USA.

Kinas respons på de amerikanska strafftullarna blir nyanserad. Samtidigt som Kina anmäler USA för brott mot WTO:s regelverk stoppar landet importen av amerikanska jordbruksprodukter, bland annat sojaböner, med hänvisning till hälsa och säkerhet. En landsomfattande konsumentbojkott inleds mot amerikanska företag och varor. Försäljningen av amerikanska elektronikprodukter, konsumentvaror och personbilar faller kraftigt. Kinesiska företag som drabbas av produktionsbortfall kompenseras finansiellt av regeringen. Många amerikanska företag döms till höga böter för kontraktsbrott i samband med neddragningar av verksamheten i dess dotterbolag, som sysselsätter 1,6 miljoner kineser. Kina ställer in alla

beställningar på amerikanska civilflygplan och bjuder in europeisk flygindustri till samtal. Landet inleder en massiv försäljning av amerikanska statsobligationer, men till liten effekt då centralbanken Federal Reserve genomför stödköp och andra utländska köpare finns tillgängliga.

Kinas varuexport minskar med 10 procent, medan den amerikanska varuexporten minskar med 5 procent. I båda ekonomierna faller tillväxten kraftigt, där Kina drabbas hårdast. Spridningseffekterna i övriga världen blir omfattande. I större delen av Europa och Asien minskar den ekonomiska aktiviteten dramatiskt. Europa får nolltillväxt. Världsekonomin stagnerar med en tillväxt på endast 1 procent.

KONSEKVENSER FÖR SVENSKA FÖRETAG

Så gott som alla svenska storföretag är närvarande i någon form på såväl den amerikanska som den kinesiska marknaden. Företagen täcker ett brett spektrum av branscher och aktiviteter – forskning och utveckling, tillverkning och försäljning, med svenska och lokala underleverantörer.

USA är en av de viktigaste marknaderna för svensk export och företagens utlandsförsäljning. Business Swedens egen sammanställning visar att svenska företag omsätter 250 miljarder SEK i Kina och har 180 000 anställda i landet. Företagens försäljning är betydligt mer inriktad mot producentvaror och offentliga kontrakt än i andra regioner.

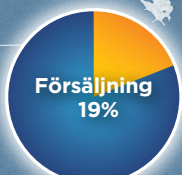
En sättnings i den kinesiska ekonomin som blir effekten av scenariot får därför betydande konsekvenser för svenska företag. Affärsklimatet i Kina hårdnar ytterligare och en uppskruvad ekonomisk nationalism slår mot affärerna. Även i USA diskrimineras de utländska företagen i ökad omfattning. Globalt tvingas företagen förhålla sig till ett kraftigt fall i efterfrågan. Många företag avvaktar med investeringar, minskar sin internationella exponering och flyttar resurser till de marknader som bäst står emot den globala lågkonjunkturen.

250
MILJARDER SEK

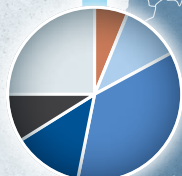
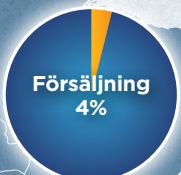
Svenska företags försäljning i Kina

Svenska företag på världsmarknaden

Nordamerika

Sydamerika

Europa

Afrika

Kartans diagram visar hur den svenska varuexporten och svenska företags utlandsförsäljning är fördelade på världens regioner. Det undre diagrammet visar den svenska exportens fem viktigaste varugrupper för respektive region.

Tabellen visar i detalj den svenska exportens fördelning på varugrupper per region.

Huvudregeln är att varuexport från Sverige bokförs som försäljning i det svenska moderbolaget. Utlandsförsäljningen bokförs i dotterbolaget i utlandet. Viss överlappning i statistiken förekommer.

Statistiken för den svenska varuexporten (2016) är hämtad från SCB. Statistiken för svenska företags utlandsförsäljning (2014) är framtagen av Tillväxtanalys. Utlandsägda företag - vissa med stor betydelse för Sverige, som bland andra ABB, AstraZeneca och Volvo Cars - ingår inte i siffrorna över utlandsförsäljningen.

Statistiken har bearbetats av Business Sweden.

Handlingsutrymmet för svenska företag

ERFARENHET FRÅN INTERNATIONELLA KONFLIKTER

Näringslivsföreträdare som Business Sweden intervjuat för denna rapport framhåller att svenska storföretag har lång erfarenhet av att verka på svåra marknader och hantera nationella och internationella konflikter som företagen ställs inför. Företagskulturen är processinriktad med god kompetens för att finnas i länder med dåligt säkerhetsläge.

Svenska storföretag agerar normalt snabbt i en konfliktsituation. Svenska företagsledningarna är internationellt inriktade och det finns en öppenhet och benägenhet att ta till sig kriser.

Företagen har stora globala organisationer som snabbt larmar om en konflikt är under uppsegling. De har också förmåga att ta tillvara på dessa tidiga signaler, delvis till följd av att utlandsmarknaden är helt dominerande i företagets försäljning. Företag från större europeiska länder agerar långsammare och med en tröghet som kännetecknar företag med en betydande hemmamarknad.

En viktig fråga för företagen blir därmed hur erfarenheter från hantering av kriser och konflikter säkras för framtiden, särskilt när det sker en förnying av företagsledningen. Erfarenheter kan tas tillvara genom exempelvis en blandad ålderssammansättning i företagsledningen samt att personer med vana att hantera konflikter placeras på lämpliga poster i den globala organisationen.

Förutsättningarna för svenska små och medelstora företag att hantera en kris- eller konfliktsituation på utlandsmarknaden är av naturliga skäl betydligt sämre. Företagen har normalt inte den marknadsnärvaro som krävs för egen initierad information om en annalkande konflikt. Företagen har inte heller personella eller finansiella resurser för att hantera ett krisläge på marknaden. Men företagen kan hålla sig informerade om utvecklingen genom att vara i löpande kontakt med andra svenska aktörer på den aktuella marknaden, till exempel ambassader och handelskamrar. Till en kostnad finns också möjlighet att anlita konsultföretag som är specialiserade på information och råd om svåra marknader.

FÖRBEREDELSE OCH LYHÖRDHET

Intervjusvaren präglas av synen att varje kris och konflikt är unik beroende på var och hur den uppstår. Företagen måste hantera konflikter från fall till fall. Det är viktigt att företagen har

en krishanteringsplan – contingency plan – som beskriver i vilket läge företaget ska agera och på vilket sätt. En sådan stärker företagets förmåga att fatta genomtänkta beslut och ökar snabbheten i deras agerande. Intervjupersonerna understryker dock att det inte finns någon manual som fungerar för alla konfliktsituationer. Det krävs också ett inslag av improvisation och bedömning från dag till dag av hur en konflikt utvecklas och vilken företagets respons ska bli.

ATT AGERA I EN KONFLIKT

Svenska storföretag är normalt väldigt uthålliga i en kris eller konflikt på utlandsmarknaden. Det finns en medvetenhet i företagen att det är mycket kostsamt att dra sig ur en marknad och kostsamt att ta sig tillbaka. Företagen ser alltså i det längsta till att hålla verksamheten igång, om än på en låg nivå. De ser till att lägga resurser på att upprätthålla goda relationer med partners och distributörer, kunder och leverantörer i väntan på att marknaden normaliseras.

Om företagen har försäljning genom offentliga kontrakt håller de kontakten med lokala myndigheter, banker och alla legitima intressenter på den aktuella marknaden. Utländska företag brukar nå en tyst konsensus om att inte agera aggressivt på en krisande marknad. Det är alltså sällan som företagen sänker priserna eller försöker ta marknadsandelar i en konfliktsituation.

Intervjupersonerna lyfter fram att det viktigaste ett företag kan göra i en kris eller konflikt på utlandsmarknaden är att lämna saklig och korrekt information om läget till sina ägare, anställda och andra intressenter. De anställdas säkerhet har högsta prioritet. I ett försämrat säkerhetsläge kan företaget snabbt behöva ta hem utsända anställda och garantera den personliga säkerheten för de lokalt anställda så långt det är möjligt.

Det framgår också av intervjuerna att svenska fackföreningar är en tillgång vid hanteringen av kriser och konflikter på utlandsmarknaden. Företagsledningen och fackliga företrädare kan ofta i samförstånd hitta bra och genomtänkta lösningar på hur företaget ska navigera i en krissituation. Om företaget istället agerar i panik kan det ge oreparerbara skador för den egna verksamheten.

Källor:

Business Sweden

Oxford Economics

Statistiska centralbyrån (SCB)

Tillväxtanalys

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), enheten för säkerhetspolitik

Geopolitiska scenarier: Business Swedens bearbetning av underlag beställt från FOI

Scenariernas makroekonomiska effekter: Prognoser gjorda av Business Sweden i Global Economic Model, i nära samarbete med konsultföretaget Oxford Economics (London)

Scenariernas konsekvenser för svenska företag och företagens handlingsutrymme vid en internationell konflikt: Intervjuer gjorda av Business Sweden

BUSINESS SWEDEN Box 240, SE-101 24 Stockholm, Sweden
World Trade Center, Klarabergsviadukten 70
T +46 8 588 660 00 F +46 8 588 661 90
info@business-sweden.se www.business-sweden.se

